

על המחקר המלווה לתוכנית החומש לאוכלוסייה הבדואית בנגב 2017–2021

כלים והמלצות לתוכנית החומש הבאה
2027-2031

יונתן אייל

לקראת תוכנית החומש 2027-2031: כלים והמלצות

במהלך ההערכה הכוללת של התוכנית פותחו כלים שימושיים לתכנון

המלצות – מיצוי והצגה של המלצות עיקריות בעלות פוטנציאל למינוף התוכנית

המודל הלוגי של תוכנית החומש: מסמך הביניים של ההערכה הכוללת

המודל הלוגי מתאר את הקשרים בין תשומות, פעילויות, תפוקות, תוצאות והשפעות, והוא משמש לתכנון, ניהול והערכה של התוכנית.

חשיבות המודל:

- מציג בבירור את ההיגיון שבבסיס התוכנית
- מאפשר מעקב שיטתי אחר יישום התוכנית, לפי המתוכנן
- מקל על מדידת הישג החומש בהיבטים כמותיים ואיכותניים
- מגביר את השקיפות כלפי הציבור והגופים המפקחים ומשמש בסיס לדיווח, למידה והפצה של ידע

מסמך הביניים של ההערכה הכוללת פרש את המודל הלוגי של תוכנית החומש, הן כמכלול הן לרכיביה השונים.

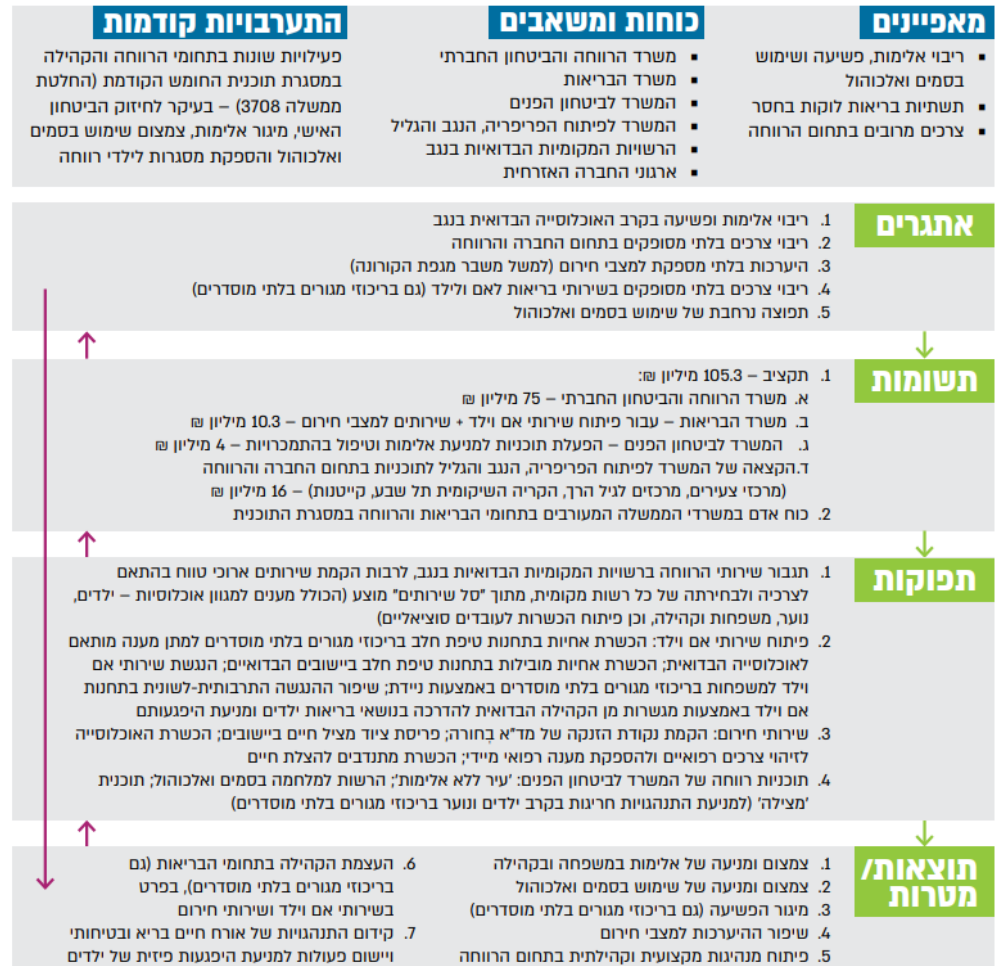
המודל הלוגי נבנה ב"הנדסה לאחור" – לאחר שהתוכנית כבר פעלה בשטח

המודל הלוגי בתחומי הרווחה, החברה והבריאות

תרשים 8: מודל לוגי – תיאוריית השינוי בתחומי הרווחה, החברה והבריאות

בחינת נתיבי ההשפעה של תוכנית החומש, לפי שישה קריטריונים מרכזיים

אפשר להשתמש בלוח לצורך תכנון תוכנית החומש 2027-2031, הערכתה ובחינת יישומה.

נתיב ההשפעה	איזה דגש ניתן לנתיב בתכנון תוכנית החומש? [מועט/בינוני/רב]	מהי מידת השימוש בפועל בפרקטיקות מיטביות בנתיב? [מועטה/בינונית/רבה]	מהו שיעור הביצוע התקציבי של תוכניות שנכללו בנתיב? [נמוך/בינוני/גבוה]	באיזו מידה מוצה פוטנציאל ההשפעה של הנתיב? [מועטה/בינונית/רבה]
1. שיפור מצב חברתי-כלכלי של יחידים ומשפחות	רב	חינוך: מועטה-בינונית השכלה גבוהה: רבה תעסוקה: בינונית	בינוני-גבוה	סך הכול: בינונית חינוך: מועטה-בינונית השכלה גבוהה: בינונית-רבה תעסוקה: בינונית
2. הגברת סיכויי השתלבות והכללה בחברה הישראלית	נמוך-בינוני	מועטה	לא רלוונטי לנתיב זה	מועטה-בינונית

בחינת נתיבי ההשפעה של תוכנית החומש, לפי קריטריונים מרכזיים (המשך)

אילו אינדיקטורים אותרו בנוגע לתרומת הנתיב למטרות הליבה?^^	מהם החסמים העיקריים שזוהו למימוש פוטנציאל הנתיב?	נתיב ההשפעה
<p>חינוך: נותרו פערים משמעותיים בשיעורי הזכאות לבגרות ובתחום הנשירה</p> <p>השכלה גבוהה: עלייה במספר הלומדים מקצועות מתגמלים; שיעור מסיימי תואר ראשון נותר נמוך</p> <p>תעסוקה: שיעור מועסקים גברים – ללא שינוי, נשים – מגמה חיובית וצמצום הפער ביחס לאוכלוסייה הכללית. ממוצע שכר שכירים – מגמה חיובית אך ללא שינוי בפער</p>	<p>חינוך: אתגרים לשיפור איכות הוראה; מחסור בכיתות לימוד; היעדר שיתוף הקהילה לשם התאמת מענים ושינוי תפיסות חברתיות; היעדר רצף מענים</p> <p>השכלה גבוהה: מיומנויות בסיס חסרות; מחסור בהון חברתי וכלכלי; תמריצים שליליים למוסדות הלימוד</p> <p>תעסוקה: גישה מוגבלת להון פיננסי; מענים לא מותאמים תרבותית, בעיקר לתעסוקת נשים; תפיסות חברתיות פטריארכליות מעצבות דפוסי תעסוקה ומקשות על שינוי; מיומנויות לוקות בחסר של כוח העבודה; היצע עבודה מוגבל</p>	<p>1. שיפור מצב חברתי-כלכלי של יחידים ומשפחות</p>
<p>אמון הציבור בשלטון המרכזי והמקומי נותר נמוך מאוד; אחוזי ההצבעה לכנסת עלו בעשור האחרון; שיעור החווים אפליה ירד; אלימות חמורה עלתה; ממדי החוסן הקהילתי נמוכים לעומת כלל האוכלוסייה</p>	<p>שיתוף הציבור אינו עומד בביסוס תוכנית החומש; היעדר תפיסה של הדרה חברתית כרב-תחומית; אי-התייחסות לבעיות עומק (ביניהן אלימות ופשיעה וחוסם השפה)</p>	<p>2. הגברת סיכויי השתלבות והכללה בחברה הישראלית</p>

תובנות והמלצות עיקריות

תוכנית עבודה ומדדים

לתוכנית העבודה ולמערך המדידה לניטור תוצאות ועמידה ביעדים יש פוטנציאל רב למיצוי משאבי תוכנית החומש 2027-2031.

במהלך המחקר הוגשו שלושה תוצרים עיקריים בנוגע לתוכנית העבודה ולמערך המדידה:

- בחינת מערך תוכניות העבודה, יעדים ומדדים, כמכלול
- בחינה פרטנית של מערך המדידה של הרלב"ק
- בחינה פרטנית של מערך המדדים בחלק מן המשרדים (נייר עבודה לשימוש פנימי)

ממצאים להתייחסות:

- שונות בין המשרדים באיכות תוכניות העבודה והמדדים הנלווים
- לעיתים המדדים לא הוגדרו היטב ולא עסקו בהיבטים מרכזיים ביישום התוכנית
- לעיתים המדדים לא התייחסו לאוכלוסיות משנה רלוונטיות (למשל רשויות מקומיות, נשים/גברים)
- רובם המכריע של המדדים נאספו כתוצרי לוואי של פעילויות תוכנית החומש ולא כפרי מהלך יזום לאיסוף מידע

תוכנית עבודה ומדדים (המשך)

מומלץ לבצע מהלך רחב מול משרדי הממשלה לצורך טיוב מערך תוכניות העבודה והמדדים:

- הפקה והפצה של מסמך הנחיות ברור בנוגע להכנת תוכנית עבודה, כולל הגדרת יעדים ומדדים
- הדרכת המשרדים לאורך זמן בנוגע לגיבוש תוכנית העבודה והמדדים
- בקרה על תוכנית העבודה והמדדים ומתן משוב למשרדים
- הקמת מערך ממוחשב אשר יאפשר מעקב, בקרה ועדכון שוטף
- הרחבת פרסומו של ספר תוכניות העבודה והנגשתו ככל האפשר לציבור הרחב

טיוב וטיפוח תוכניות העבודה יחייבו את האגף ואת המשרדים השותפים למהלך נרחב. לשם כך יש לרתום את המשרדים ולאתר את המשאבים הנדרשים, לרבות מקורות תקציב

קידום מדיניות משלבת

לשילוב חשיבות ליצירת אמון בין התושבים ובין השלטון המרכזי והרשויות המקומיות ולרתימת הקהילה להנעת תהליכי שינוי.

הסוגייה עלתה במהלך ביצוע המחקר בהיבטים שונים, כמו תעסוקה, חינוך ונגישות לשירותים מומלץ לגבש תוכנית מקיפה אשר תפעל לקידום שילוב האוכלוסייה כמהלך מובחן במסגרת כלל תוכנית החומש.

מאפייני התוכנית:

- התוכנית תתבסס על חמשת העקרונות: חיבור, מעורבות, מקומיות, חדשנות ותרבות
- התוכנית תכלול מיפוי של הזדמנויות וחסמים לקידום ההשתלבות, בנתיבי ההשפעה הרלוונטיים
- התוכנית תאתר משאבים לביצועה ברשויות הממשל ובקהילה
- התוכנית תצביע על גורמים מתאימים לתכנון ולבנייה של מנגנוני שילוב מתאימים
- תוכנית רב-שנתית סדורה אשר תבוצע כחלק מתוכנית החומש ובמהלכה

מחקר מלווה של תכניות החומש

למחקר המלווה של תוכנית החומש תפקיד חשוב בתכנונה, בשיפור יישומה ובהערכתה.
למחקר כמה מאפיינים מומלצים:

- על המחקר ללוות את תוכנית החומש כבר משלב התכנון או לפחות מתחילת פעילותה
- בחירה מושכלת של תחומי המחקר: על המחקר לעסוק הן בתחומים נושאתיים והן ברוחביים
- שימוש בממצאי המחקר במסגרת תהליך מובנה וסדור לגיבוש תוכנית החומש הבאה
- על המחקר לכלול רכיב של הערכה כוללת של תוכנית החומש
- נדרש גורם מתכלל למחקר, הן בצד של המזמין הן בצד של הגוף המבצע את המחקר

מאחר שהמחקר הוא מורכב ומעוצב במידה רבה במהלך פעילות תוכנית החומש עצמה, נדרשים שיח פתוח ושותפות בין מבצע המחקר ובין המזמין

תודה על ההקשבה

yonatane@jdc.org

